

A NEW STAGE OF THE SCIENTIFIC CONFRONTATION ABOUT
INTERPRETATION OLBIAN CATALOGUE *IPE I² 201*

НОВИЙ ЕТАП НАУКОВОГО ПРОТИСТОЯННЯ ЩОДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ
ОЛЬВІЙСЬКОГО КАТАЛОГУ *IPE I² 201*

Микола Ніколаєв

доктор історичних наук
E-mail: olbiopol@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3994-1150
Researcher ID: ААН-7628-2020
Центральноукраїнський національний
технічний університет, Україна

Mykola Nikolaev

Doctor of Historical Science (Dr. Hab. in
History)
E-mail: olbiopol@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3994-1150
Researcher ID: ААН-7628-2020
Central Ukrainian National Technical
University, Ukraine

ABSTRACT

A new stage of the scientific confrontation regarding the interpretation of the Olbian catalogue IPE I² 201 has begun. The confrontation consists in overcoming the alternative: whether it is a list of citizens of Olbia at the end of the III century BC. (according to V.P. Yaylenko), or the calendar of Olbia – the catalogue of eponyms 390–90 BC. (according to M.I. Nikolaev). The problem of interpretation of the catalogue is outside the scope of philology and can be completely solved using modern methods of system analysis and mathematical modelling. At the same time, with the publication of the article by V.P. Yaylenko in 2023, new circumstances appeared in our scientific confrontation. My opponent is using my monograph from 2008, where only the initial research ideas are presented. Special system studies of the properties of the catalogue IPE I² 201, and a complete algorithm for synchronizing the Olbian calendar with a volume of almost 100 pages are given in Book 1 of my monograph “Prosopography of Olbia Pontika 5th century BC — 1st century AD. 2014” (see: <https://www.academia.edu/2771459>); reviewers: A. Avram, O. Gabelko. The monograph was made freely available in 2017, it was viewed by almost 2,000 scientists. But, in his article of 2023, V.P. Yaylenko noted that the monograph of 2014 is not available to him. The researcher's comment on the catalogue matrix model shows that he is not familiar with either the system algorithm for catalogue research or the results of that research. So what are we arguing about?

V.P. Yaylenko uses a false criterion to distinguish between synchronous and diachronic catalogues. In these notes, I substantiated, in particular, eight common features of the diachronic character of the catalogues of Olbia IPE I² 201 and Miletos 103–110. I call my opponent to either overcome these features or finally accept that the IPE I² 201 catalogue is the Olbian calendar.

Key word: *Olbia, Milet, inscriptions, catalogue, eponyms, chronology, system analysis.*

У 2019 р. мною був опублікований новий магічний опістограф із Ольвії; пам'ятка є самим об'ємним на сьогодні магічним переліком імен та патронімів ольвіополітів – декілька десятків історичних осіб⁷ (Николаєв, 2019). Відповідно до напрямку моїх досліджень публікація опістографа мала на меті ілюстрацію можливостей просопографічного аналізу у датуванні, реконструкції та історичній інтерпретації нового магічного напису; також я виказав сподівання, що традиційні ономастичні та лінгвістичні дослідження, які не отримали відповідного розвитку у статті, зацікавлять профільних спеціалістів (Николаєв, 2019: 282). Дійсно, у подальшому дослідженні опістографа активну участь взяли відомі французькі історики та філологи Madalina Dana

⁷ Очищення та реставрація пам'ятки не виконувалася. Наразі пам'ятка втрачена. Відповідно, окремі стрічки мені не вдалося прочитати (Николаєв, 2019).

та Dan Dana; у співавторстві з цими дослідниками було запропоноване *reedition* магічного опістографа (Dana, Dana, Nikolaev, 2024). Водночас наприкінці 2023 р. вийшла стаття російського філолога та історика В.П. Яйленко «Текстология, палеография, историческая ретроспектива новоизданного позднеэллинистического наговора из Ольвии» (Яйленко, 2023); майже 90% цієї статті присвячені розбору опублікованого мною магічного напису. Безумовно, я вдячний досліднику – висококваліфікованому спеціалісту – за виказані зауваження філологічного характеру (втім, побічних для моїх досліджень). Важливо, що на відміну від монографії 2017 р., стаття 2023 р. мого опонента майже позбавлена особистих образ на мою адресу та написана у значно спокійному та виваженому тоні. Що стосується палеографічної складової зауважень В.П. Яйленко, зазначу, що нещодавно мною були оприлюднені матеріали з аналізом сучасного стану ольвійської палеографії (Николаев, 2023). З урахуванням низки негативних тенденцій у застосуванні палеографії, зокрема, і в наукових працях В.П. Яйленко, вважаю за необхідне наразі утриматися від будь-яких коментарів палеографічного напрямку⁸. Але, і це є найголовнішим, у своїй новій статті В.П. Яйленко знов повернувся до такої, що виникла поміж нами у 2017 р. (Яйленко, 2017) дискусії стосовно інтерпретації відомого каталогу громадян Ольвії *IPE I² 201*; пропонувані нотатки стосуються аналізу нововідкритих обставин та сучасного стану згаданої дискусії. Водночас не є моєю метою виконання повного рецензування достатньо об'ємної статті В.П. Яйленко (Яйленко, 2023).

Каталог громадян Ольвії *IPE I² 201* вже десятки років знаходиться у центрі уваги вчених. Історія дослідження цієї пам'ятки, зокрема, широко представлена у моїх статтях та монографіях та налічує три таких, що істотно різняться періоди. Перший період пов'язаний з інтерпретацією каталогу як синхронного переліку громадян Ольвії III ст. до Р.Х., що її запропонував видавець пам'ятки В.В. Латишев. Цей період характеризується поступовим накопиченням суперечностей: виявилось, що *каталог утримує імена та прізвища історичних осіб, які згадані у лапідарних пам'ятках як IV, так і III ст. до Р.Х.* Перший період продовжується й донині завдяки вченим, які проігнорували вказані протиріччя. Зокрема, В.П. Яйленко майже сорок років потому, із застосуванням вибіркового просопографічного аналізу та необгрунтованої інтерполяції «закріпив» інтерпретацію каталогу *IPE I² 201* як синхронного переліку громадян Ольвії, що датується останньою чвертю III ст. до Р.Х.

Другий період дослідження каталогу – спроба подолання згаданих суперечностей; Ю.Г. Виноградов та В.В. Рубан одночасно та незалежно один від одного (1980-ті рр.) дійшли висновку, що каталог являє собою діахронний перелік жерців-епонімів тобто є календарем Ольвії. Втім, філологічний шлях вивчення цього документу був майже вичерпаний; ідея дослідників щодо діахронності каталогу не набула подальшого практичного розвитку; дослідження зупинилась (Николаев, 2014).

Третій етап дослідження каталогу почався у 2000 рр. та пов'язаний з моїми розвідками із застосуванням сучасних методів системного аналізу та математичного моделювання. Оскільки Ю.Г. Виноградов та В.В. Рубан надали мінімальну кількість аргументів відносно діахронного характеру каталогу⁹ *початку моїх робіт із синхронізації каталогу передувало вивчення його властивостей, зокрема, у порівнянні з епонімним каталогом Мілету (Miletos 103–110).*

Найголовнішим у цьому питанні стало отримання доказів щодо діахронного характеру каталогу:

1. В.П. Яйленко, посилаючись на антикварну працю попередників, зазначив, що в ольвійському каталозі цілком упізнаються за характерними іменами-прізвищами представники декількох родин і це є формальною ознакою каталогу саме громадян, у той час, як у спеціалізованих переліках імен-прізвищ (маються на увазі каталоги епонімів –

⁸ Додам, лише одну фразу, яка, на мій погляд, характеризує використання В.П. Яйленко палеографічного аналізу: «Воістину, унікальні можливості демонструє ольвійська палеографія; її можливо пристосувати до любых історичних ідей та гіпотез (sic)!» (Николаев, 2023). На жаль, надання відповідних, доволі об'ємних пояснень палеографічного характеру не входить до мого завдання у цих нотатках.

⁹ Я цілком згоден із цим твердженням В.П. Яйленко (Яйленко, 2023: 142).

М.Н.) *таке трапляється нечасто, – наприклад у каталозі епонімів Мілету* (Яйленко, 2023: 142). Звертаю увагу на те, що по допомогу цього «розмитого» критерію майже неможливо прийняти рішення про віднесення каталогу громадян до синхронного, чи то діахронного переліку¹⁰. У такому випадку, *замість посилання на працю сторічної давнини пропоную дослідити реальний склад взаємозворотних імен-прізвищ в епонімних каталогах Мілету, Лінду, Родосу та Ольвії*¹¹.

Отже, наводжу інформацію, отриману безпосередньо із каталогу мілетських епонімів – айсимнетів мольпів *Miletos 103–110*¹²:

Λεομέδων Ἀθηναγόρεω → Ἀθηναγόρης Λεωμέδοντος,
Κτησίας Δημητρίο → Δημήτριος Κτησία,
Βάτων Θεοδώρο → Θεόδωρος Βάτωνος,
Λέοντις Θεοδώρο → Θεόδωρος Λεόντιος,
Βουταλῖνος Ῥοῖκο → Ῥοῖκος Βουταλίνου,
Δημήτριος Θρασυκλέος → Θρασυκλῆς Δημητρίο,
Θήραιος Διογνήτο → Διόγνητος Θηραίο,
Ἠγέμων Εὐδόημο → Εὐδοῆμος Ἠγέμονος,
Κριτόβουλος Ἀγασικράτους → Ἀγασικράτης Κριτοβούλου,
Ἀρτέμων Πυθομάνδρο → Πυθόμανδρος Ἀρτέμωνος,
Ἐπικράτης Ἀπολλωνίου → Ἀπολλώνιος Ἐπικράτους,
Σῖμος Ἐπικράτους → Ἐπικράτης Σίμου,
Ἀριστέας Μιννίωνος → Μιννίων Ἀριστέου,
Στράτων Διογένους → Διογένης Στράτωνος,
Λυσίμαχος Ἀριστέου → Ἀριστέας Λυσιμάχου,
Καλλίθεμις Σαδυάττεω → Σαδυάττης Καλλιθέμιος,
Ἀντήνωρ Εὐανδρίδου → Εὐανδρίδης Ἀντήνορος,
Μηνόδωρος Εὐκράτους → Εὐκράτης Μηνοδώρου,
Ἀπολλώνιος Καλλικράτου → Καλλικράτης Ἀπολλωνίου,
Δόκιμος Ἀντιφῶντος → Ἀντιφῶν Δοκίμου,
Μηνόφιλος Θρασωνίδου → Θρασωνίδης Μηνοφίλου,
Χάρμης Θρασωνίδου → Θρασωνίδης Χάρμου.

Впадає в очі достатньо велика кількість характерних взаємозворотних імен-прізвищ в епонімному каталозі Мілету, навіть із урахуванням його великого об'єму; це протирічить критерію, що його застосовує В.П. Яйленко.

Епонімний каталог Лінда *Lindos II 1*, також утримує достатньо велику кількість взаємозворотних імен-прізвищ:

Θαρσίπονο[ς Λυσιστράτο] → Λυσίστρ[ατος Θαρσιπόνου],
[Νικαγόρας Π]αναιτίου → [Παναίτιος Νικαγόρα],

¹⁰ До того ж, запропонований критерій є сумнівним, насамперед, унаслідок недостатньої кількості збережених епонімних каталогів.

¹¹ Цілком очевидно, що наведене нижче порівняння абсолютної кількості взаємозворотних імен у каталогах не є строгим у методологічному сенсі внаслідок різниці у розмірах цих каталогів. Відповідно, обов'язковим напрямом подальших досліджень слід вважати виявлення особливостей та спільних рис каталогів *Miletos 103–110* та *ΙΡΕ Ι² 201* з урахуванням розміру цих каталогів, тобто дослідження відносних параметрів. Що стосується епонімних каталогів загалом, на мою думку, чинником більшої або меншої кількості родин у таких каталогах, також слід вважати, зокрема, чисельність населення міста, також ступень аристократизації суспільства тощо (але як її визначити кількісно?), також, кланову боротьбу тощо. Загалом, це питання потребує подальших досліджень.

¹² Слід зазначити, що епонімний каталог Мілету *Miletos 103–110* утримує загалом майже одну тисячу імен та прізвищ. З урахуванням їхньої значної кількості, навіть застосування комп'ютерного пошуку взаємозворотних імен-прізвищ за кожним ім'ям (та з подальшим аналізом отриманих даних) займає декілька хвилин. Відповідно, повноцінне виконання такого дослідження у 1914 р. (Яйленко, 2023: 142) без застосування сучасних технологій є проблематичним.

Πολύχαρμος Ἀστυμήδευς → Ἀστυμήδης Πολυ]χάρμου,
[Πυθαγόρας Ἀρχοκράτειος] → Ἀρχοκράτης Πυθαγόρα,
Παυσανίας Ἀριστείδα → Ἀριστείδας Παυσανία,
Ἀριστόμαχος Αἰσχίνα → Αἰσχίνας Ἀριστομάχου,
Εὐκλῆς Εὐαρχίδα → Εὐαρχίδας Εὐκλεῦς,
Ἀριστείδας Θρασυλόχου → Θρασύλοχος Ἀριστίδα,
Καλλικλῆς [Τείσωνος?] → [Τείσων Καλλικλεῦς],
Ζήνων Μελανθίου → Μελάνθιος Ζήνωνος,
Τιμαρχίδας Ναυσίκου → Ναύσικος Τιμαρχίδ[α],
Αὐτοκράτης Ἀνδρία → Ἀνδρίας Αὐτοκράτειος,
[Τιμοκράτης Εὐπολέμου → Εὐπόλεμος Τιμοκράτειος,
[Πύθων Ἱερο]κρίτου → [Ἱερόκριτος Πύθωνος],
[Ἀγησικράτης Ἀγλο]υχόρ[ο]υ → [Ἀγλούχ[ορος Ἀγησικράτειος]].

Епонімний каталог Родосу *SEG* 12:360 утримує мінімальну кількість взаємозворотних імен-прізвищ (це єдиний каталог, якій свідчить, буцімто, на користь критерію В.П. Яйленко; але, з урахуванням порівняно малого об'єму цього каталогу це є закономірним):

Διαγόρας Δαμαγήτο → Δαμάγητος Διαγόρα,
Ἀρχίπολις Φρορίδα → [Φρ]ορίδας Ἀρχιπόλιος.

Водночас у частині взаємозворотних імен-прізвищ ольвійський каталог *IPE* ¹ 201, також подібний до епонімних каталогів Мілету та Лінду:

Θεοκλῆς Ἀρίστωνος → Ἀρίστων Θεοκλέους,
Πολυμέδων Λεωκράτους → Λεωκράτης Πολυμέδοντος,
Ἀντι]μ[ήστωρ] Ἀ[γαθίνου] → Ἀγαθῖνος Ἀντιμήστορος,
Ἀριστόκριτος Ποσειδωνίου → Ποσειδώνιος Ἀριστοκρίτου,
Παντακλῆς Ἰκεσίου → Ἰκέσιος Παντακλέους,
Εὐδωρος Πρ[ωτ]ογέ[ν]ου[ς] → Πρωτογένης Εὐδώρου,
Κλεόμβροτος Παντακλέους → Παντακλῆς Κλ[εο]μβρότ[ο]υ,
Ἀριστοκράτης Ἀρίστωνος → Ἀρίστων Ἀριστοκράτους.

Треба, також зауважити, що ольвійський каталог утримує й повні омоніми, зокрема:

Κλεόμβροτος Παντακλέους → Κλεόμβροτος Παντακλέους,
Στάφυλος Ἡροδώρου → Στάφυλος Ἡροδώρου,
Ἀντι]μ[ήστωρ] Ἀ[γαθίνου] → Ἀντιμήστωρ Ἀγαθίνου.

Аналогічна інформація присутня і у каталозі Мілету, зокрема:

Μηνόδωρος Εὐκράτους → Μηνόδωρος Εὐκράτους,
Ἐπικράτης Ἀπολλωνίου → Ἐπικράτης Ἀπολλωνίου,
Ἐπικράτης Βάτωνος → Ἐπικράτης Βάτωνος,
Διογένης Διογένους → Διογένης Διογένους,
Ἀντίοχος Ἀντιόχου → Ἀντίοχος Ἀντιόχου,
Ἀμφίθεμις Εὐκράτους → Ἀμφίθεμις Εὐκράτους.

Також у каталозі Лінда:

Ἀγήσανδρος Ἀγησάνδρου → Ἀγήσανδρος Ἀγησάνδρου,
Καλλικλῆς Τ[ε]ίσωνος → Καλλικλῆς Τείσωνος,
[Νικαγόρας Π]αναιτίου → Νικαγόρας Παναιτίου,
Νικασίμαχος Σωσιπάτρου → Νικασίμαχος Σωσιπάτρου
Ἀναξифῶν Ἀναξифῶντος → Ἀναξифῶν Ἀναξифῶντος,
Ἀστυκράτης Ἀστυκράτειος → Ἀστυκράτης Ἀστυκράτειος,
Τιμαρχίδας Ναυσίκου → Τιμαρχίδας Ναυσίκου,
Ἀρχοκράτης Πυθαγόρα → Ἀρχοκράτης Πυθαγόρα.

Вважаю, це є свідченням дії античної традиції успадкування родових імен; омонімічні особи належать до одного роду та є дідами та онуками тощо.

Отже, попередні порівняльні дослідження (якісного, а не кількісного характеру) епонімних каталогів Мілету, Лінду Ольвії та Родосу виявили присутність достатньо великої кількості характерних взаємозворотних імен-прізвищ. Цей висновок протирічить критерію, на який спирається В.П. Яйленко. У кількісному ж вимірі за наявністю таких імен на першому місці стоїть каталог Мілету (кількість з урахуванням повних омонімів – 28 пар), далі слідує каталог Лінду (кількість – 23 пари), за ним – каталог Ольвії (кількість – 11 пар); завершує цей тандем каталог Родосу (кількість – 2 пари)¹³. Очевидно, для читача, знайомого з абсолютними розмірами каталогів Мілету, Лінду, Ольвії та Родосу не складе труднощів сформулювати висновок: *кількість взаємозворотних імен-прізвищ у зазначених каталогах, у першому наближенні корелює з розміром цих каталогів*¹⁴. Отримані матеріали свідчать про те, що властивості каталогу Ольвії (у частині взаємозворотних імен-прізвищ) складають одне ціле з каталогами Мілету, Лінду та Родосу. Відповідно, або ольвійський каталог, також є діахронним (поряд з каталогами Мілету, Лінду та Родосу), або критерій, на який покликається В.П. Яйленко, щодо формальних ознак синхронних та діахронних каталогів не є дійсним (Яйленко, 2023: 142).

2. Втім, мої розвідки не обмежилися вказаним висновком. Була виявлена ще одна спільна властивість каталогів Мілету, Лінду та Ольвії: *відносна розташування взаємозворотних імен-прізвищ, тобто, належних до одного роду, тягнє до 30 років, згідно із законом генеалогії*. Цей висновок був оприлюднений мною у 2012 р. у вигляді двох порівняльних таблиць (Ніколаєв, 2012). Відповідно, *отримані генеалогічні матеріали свідчать про брак будь-яких підстав вважати, що каталог Ольвії є синхронним переліком на відміну від діахронного каталогу Мілету*.

3. Однак, подальше порівняльне дослідження особливостей формування епонімних переліків Мілету та Ольвії, також дало змогу виявити матеріали про епонімів-родичів, де хронологічна інформація суттєво не відповідає основному закону генеалогії; в ольвійському каталозі трапляються факти попарного розташування (тандемів) епонімів за схемою *батько → син*:

Ὅρθόβουλος Εὐβίότου → Δηΐμαχος Ὅρθοβούλου,
Ἀθηνόδωρος Μόσχου → Ἀμύντωρ Ἀθηνοδώρου,
Τιμέας Θεογίτων[ο]ς → Ἀρτεμίδωρος Τ[ιμέου].

Відповідно, така схема присутня й у мілетському каталозі:

Ἀναξιμανδρος Πυθείο → Ἴππαρχος Ἀναξιμάνδρο,
Διαγόρης Διοκρέωντος → Τιμαγόρης Διαγόρεω.

Вважаю, що існування цієї схеми пов'язується зі своєрідним лобюванням батьком свого сина у разі призначення на посаду епоніма та є ще одним доказом епонімного характеру каталогу (Ніколаєв, 2012).

4. Також, ймовірно, лобюванням пояснюється ще одна спільна особливість формування каталогів Ольвії та Мілету де реалізується тандемна схема *брат→брат*; наприклад, ольвійський каталог утримує наступну інформацію:

Ἦροσῶν Ἦροδώρου→Στάφυλος Ἦροδώρου,

¹³ Як зазначалося вище, робота із виявлення взаємозворотних імен-прізвищ виконувалася по допомогу стандартного комп'ютерного пошуку, втім є достатньо трудомісткою оскільки кількість імен вимірюється сотнями.

¹⁴ У цій статті я не ставлю завдання отримати точні відносні значення. Матеріали такого дослідження представлені у моєму абстракті «Щодо критерію синхронності/діахронності каталогів громадян античної доби» // Міжнародна наукова конференція VER KYIVIENS (Sub umbra castanearum) Суспільства давньої, середньовічної і ранньомодерної доби та їх цивілізаційна спадщина: історія; релігія; культура. КНУ імені Тараса Шевченка. 24 травня 2024 р. У друку.

Ἀριστοκράτης Ἀρίστωνος → Θεοκλῆς Ἀρίστωνος,
Ἀρίστων Θεοκλέους → Μενεκράτης Θεοκλέους,
Θεοδέκτης Ἡροδώρου → Ἀθηναῖος Ἡροδώρου,
Δάμασος Ἀριστοκράτους → Ἐκατέων Ἀριστοκράτους,
Χαιρήμων Νικηράτου → Καλλικράτης Νικηράτου.

Аналогічні тандеми епонімів утримує епонімний каталог Мілету:

Κριτόβουλος Ἀριστοκράτεος → Ἀλκμεωνίδης Ἀριστοκράτεος,
Λύκιππος Ἐκαταίο → Ἰστικῶν Ἐκαταίο,
Γόργος Ἀντιλέοντος → Ἀχαιοὺς Ἀντιλέοντος,
Σωσιμένης Αἰσχίνου → Ἀντίοχος Αἰσχίνου,
Ἀριστέας Λυσιμάχου → Σώπολις Λυσιμάχου,
Σῆμος Ἐπικράτους → Ἀπολλώνιος Ἐπικράτους,
Ἐπικράτης Ἀπολλωνίου → Ἀπολλώνιος Ἀπολλωνίου,
Διογένης Διογένους → Στράτων Διογένους,
Ἀντιφῶν Δοκίμου τοῦ Ἀντιφῶντος → Μολπαγόρας Δοκίμου τοῦ
Ἀντιφῶντος.

5. Спільною рисою каталогів Ольвії та Мілету є, також лобювання у разі призначення на посаду осіб, що, ймовірно, входили в єдиний *клан* (угруповання родів, пов'язані спільними економічними, родинними, релігійними та іншими інтересами). Каталог *IPE I² 201*, наприклад, утримує тандеми з Діонісіїв, Леократидів-Евресибіадів та Агатинів:

Ἀντιμ[ήστωρ] Ἀ[γαθίνου] → [Ε]ὐρησίβιος Λεωκράτ[ου]ς → Διονύσιος Ἀριστείδ[ου].

Через декілька років тандем повторюється в іншій варіації:

Ἀπολλόδωρος Διοδώρου → Ἀντιμήστωρ Ἀγαθίνου → Λεωκράτης Πολυμέδοντος.

Ще один варіант цього тандему розглянуто нижче. Відомі й інші тандеми, наприклад, за участю Посидоніїв та Каллініків тощо. Існування тандемів спостерігається, також і в лапідарній та керамічній епіграфіці (Николаев, 2014). Аналогічна ситуація фіксується в епонімному каталозі Мілета (Николаев, 2012):

Δάφνις Μολπαγόρεω → Ἐκαταῖος Μανδραγόρεω,
Λεάναξ Μολπαγόρεω → Θεόδωρος Μανδραγόρεω.

То у чому різниця у побудові каталогів Мілету та Ольвії?

6. Але це ще не все! *Мої подальші системні дослідження дали змогу виявити абсолютно нову реальність, притаманну тільки діахронним каталогам – епонімні (хронологічні) квоти (умовна назва)*. Епонімні квоти обмежують хронологічний період виконання епонімії рідними братами з групи найвищої еліти поліса¹⁵. Квоти відображають, імовірно, існування якихось, невідомих положень або звичаїв, що існували у давньогрецькому суспільстві з метою регламентації виконання епонімної посади (Николаев, 2014: 96). Ольвійський каталог *IPE I² 201* утримує дві квоти: чотирнадцять років для елітних родин Аристократидів, Протогенів та Діонісіїв (зафіксовано в каталозі чотири рази) та дванадцять років для родин Пантаклів-Клеомбротів, Нікратів, Посидоніїв (зафіксовано в каталозі п'ять разів). Семирічна квота, також, була виявлена мною в епонімному каталозі Мілету (зафіксовано в каталозі чотири рази). Хронологічні квоти з епонімних каталогів Ольвії та Мілету, ймовірно, як *варіант інтерпретації*, є хронологічним різновидом так званого *правила трьох років (règle triennale)*, що було виявлене ще у середині минулого століття Х. Блінкенбергом у діахронних каталогах Лінду та Родосу (Николаев, 2014: 94–96; Sherk, 1990: 283). Наявність хронологічних квот в

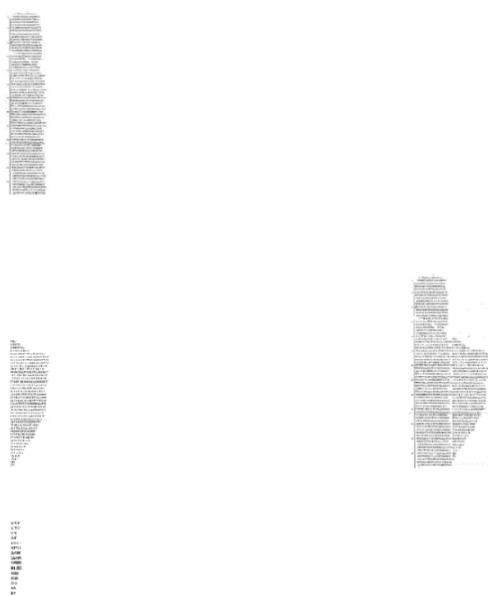
¹⁵ Для другорядних родин участь братів у виконанні епонімії не зафіксована; застосовувалася тільки схема батько-син (Николаев, 2014).

епонімному каталозі Ольвії є вагомим свідченням діахронного характеру цього каталогу. Але є очевидною необхідність подальших досліджень цього явища в ольвійському каталозі, у тому разі, в порівнянні з каталогами Мілету, Родосу та Лінду.

7. Додаю до цієї інформації ще одну властивість каталогу *IPE I² 201*: у цьому документі простежуються родинні зв'язки завдовжки до шести поколінь. Наприклад, гілка Протогенів:

Εὐδωρος Πρωτογένους, епонім 340 р. до Р.Х., прадід Протогена →
Πρωτογένης Εὐδώρα, епонім 324 р. до Р.Х., дід Протогена →
Ἦροσῶν Πρωτογένους, епонім 294 р. до Р.Х., батько Протогена →
Πρωτογένης Ἦροσῶντος, Протоген, епонім ≈ 258 р. до Р.Х. (лакуна) →
Εὐδωρος Πρωτογένους, син Протогена, епонім ≈ 230 рр. до Р.Х. (лакуна) →
Εὐνικός Ε[ὐδώρα], епонім 193 р. до Р.Х., онук Протогена.

Зазначу, що існують інші пам'ятки лапідарної, нумізматичної, керамічної та магічної епіграфіки, які надійно підтверджують цю гілку. Такі генеалогічні побудови простежуються і для багатьох інших ольвійських родин. Усі вони розглянуті в моїх статтях та монографіях 2008, 2014, 2022 рр. *Наведені матеріали однозначно свідчать на користь діахронних властивостей каталогу IPE I² 201; адже, синхронний документ може утримувати не більше трьох поколінь. Відповідно, є очевидними катастрофічні наслідки, зокрема, поєднання розглянутих шести поколінь Протогенів у єдиний синхронний документ, як це зробив В.П. Яйленко (sic) (Яйленко 2017). Співвідношення діахронної та синхронної моделі каталогу IPE I² 201 ілюструється малюнком 1 (Николаев, 2022).*

Малюнок 1. Наочна ілюстрація хронологічного співвідношення діахронної (зліва (Николаев, 2008; 2014)) та синхронної (справа (Яйленко, 2017)) моделі каталогу IPE I² 201. Вертикальна вісь характеризує час (Николаев 2022).

8. Надважливим підсумком моїх порівняльних досліджень каталогів Мілету та Ольвії стала розробка теоретичного алгоритму відновлення початкової кількості рядків каталогу *IPE I² 201* та його практична реалізація; і графічний і аналітичний алгоритм відновлення початкового розміру каталогу Ольвії дали однаковий результат. *Кількість рядків каталогу IPE I² 201 Ольвії та каталогу Мілету Miletos 103 збігається та дорівнює 110 (sic) (Николаев 2012а: 211–216; Николаев, 2014: 67–78). Чи можливо після отримання цієї інформації стверджувати, що каталог Мілету діахронний, а каталог Ольвії – синхронний?*

Отже, без залучення філологічної складової я показав, що *каталог громадян Ольвії IPE I² 201* та епонімний каталог *Μίλητου Miletos 103–110* мають велику групу спільних рис та особливостей формування. Відповідно, *ольвійський каталог IPE I² 201*, також є діахронним документом – переліком епонімів-жерців Аполлона Дельфінія. Зауважу, що ні один із наведених В.П. Яйленко синхронних каталогів громадян, наприклад, *CIRB 109–111, 912* (Яйленко, 2023: 144) не утримує жодної із зазначених вище властивостей, притаманних лише діахронним документам. *Наведені вище аргументи (1–8), також підтверджують безпідставність тези В.П. Яйленко про те, що я «...выстроил свою конструкцию на зыбком основании»* (Яйленко, 2023: 142). Чи буде надана моїм опонентом відповідь на пропонувані матеріали?

У другій частині моїх нотаток аналізуються деякі зауваження В.П. Яйленко, які безпосередньо стосуються процесу синхронізації каталогу *IPE I² 201*.

1. Так, потребує обов'язкового коментаря іронічне зауваження вченого про те, «...каким матеріалом он (М.І. Николаев – М.Н.) подкрепляет свои основополагающие выкладки...» (Яйленко, 2023: 143); мова йде про реконструкцію суттєво фрагментованого третього стовпця каталогу *IPE I² 201*. Свого часу В.П. Яйленко піддав нищівної критики мою просопографічну реконструкцію (Николаев, 2008) суттєво фрагментованої посвяти *SEG 58:766* евергета Пантакла (II) Клеомбротова *за залишками двох літер імені*:

[ὁ δῆμος Παντακλ(?)]ῆν
[Κλεομβρότου(?) τὸν εὐερ]γέτην
[Ἦρακλε]ῖ (?)

Дослідник зазначив, що «...как он (М.І. Николаев – М.Н.) управляется с надписями, видно с самого начала книги...» та додав, що «...в надписи могло быть любое имя на – ην» (Яйленко, 2017). Критика В.П. Яйленко базувалася на традиційному ономастичному принципі та не враховувала нові просопографічні реалії: *при досягненні відповідного рівня вивчення конкретної міської громади просопографія стає такою, що домінує у дослідженні пам'яток, які утримують імена історичних осіб у вигляді фрагментів та скорочень* (Николаев, 2019а). Імпульсом логічного завершення досліджень посвяти *SEG 58:766* послугувала гіпотеза А.І. Иванчика (приватне листування) про те, що матеріалом цієї посвяти може бути сірий мармур, а не граніт. Гіпотеза вченого знайшла підтвердження; відповідно, у подальших моїх розвідках фрагмент *SEG 58:766* був об'єднаний із мармуровим фрагментом *IOIb 125*; фрагменти належать посвяті евергета Пантакла (II) Клеомбротова з роду Пантаклів-Клеомбротів, епоніма 195 р. до Р.Х. *Отже, моя просопографічна реконструкція 2008 р. суттєво фрагментованої посвяти SEG 58:766 (за двома літерами імені) майже через десять років дістала переконливе підтвердження із застосуванням діахронних властивостей каталогу IPE I² 201 (sic).*

«Класичним» прикладом просопографічної реконструкції, що дістала високу оцінку видатного фахівця А. Avram, стала ідентифікація реальними історичними особами – епонімами 355 та 327 рр. до Р.Х. – імен із посвяти *IOIb 168*, ймовірно, жерців Леократа за залишками патронімів [...]δου та [...]ορος (Николаев 2014):

[ἱερεῖς] Λεω[κратου?]
[Διονύσιος Ἀριστεῖ]δου Στ[άφυλος? Ἦροδώρου?]
[Ἀγαθῖνος? Ἀντιμήστ]ορος
[ὁ δεῖνα θάτ]υος

До цього треба додати, що багаточисельні відновлення монетних скорочень іменами реальних історичних осіб, також виконуються завдяки просопографічній реконструкції (Николаев, 2019; 2022).

Повертаючись до критики В.П. Яйленко зауважу: *моя реконструкція суттєво фрагментованого третього стовця каталогу IPE I² 201, також цілком виконана на ґрунті ольвійської просопографії*. По-перше, у цьому фрагменті можливо виділити розглянутий вище, ще один тандем Евресибіадів-Агатинів-Діонісіїв: ...→ Εὐ[ρησίβιος?] → Ἀγ[αθίνος?] → Ποσ[ιδέος Αναξαγόρου] → Ἀπό[λλων Δίος?]. Цьому тандему передують трикратне виконання епонімної посади деяким Евресибієм: Εὐρ[ησίβιος?] → Εὐρ[ησίβιος?] → Εὐ[ρησίβιος?] → ... (ця історична особа ототожнюється із магістратом ЕΥΡΗ з монетної легенди 110–100 рр. до Р.Х. (Нечитайло, 2000: № 574). Багаторазове виконання епонімної посади однією особою є характерним для найтяжчих часів існування поліса¹⁶ та є ще одним підтвердженням того, що після виконання цієї посади Посидеєм Анаксагоровим (Ποσ[ιδέος Αναξαγόρου] з роду Діонісіїв) дійсно настав рік Аполлона (Ἀπό[λλων Δίος?]), згідно з інтерпретацією декрету IPE I² 35 на честь амісенського кібернета П.О. Каришковським (Николаєв, 2014; 2022). Найновішими дослідженнями В.М. Орлика до наукового обігу уведено монету на аверсі якої перед зображенням Аполлона присутня *альфа* з ламаною гастою (*sic*). Дослідником запропонована переконлива інтерпретація цієї літери, як позначки року Аполлона (Орлик, 2021). Додам: я вже неодноразово звертав увагу на те, що рік Аполлона розташований наприкінці епонімного каталогу, що відповідає історичним реаліям (В.П. Яйленко іноді застосовує абсолютно непереконливий аргумент про те, що рік Аполлона не простежується у збереженій частині каталогу). Ще більше, порядок розташування фрагментованих рядків Ποσ[ιδέος Αναξαγόρου] та Ἀπό[λλων Δίος?] цілком відповідає реконструкції декрету IPE I² 35 П.О. Каришковським. Також, останніми роками мною запропонована гіпотеза щодо відновлення фрагментованої стрічки епонімного каталогу Ольвії Βα[...] за 96 р. до Р.Х. за аналогією з каталогом Мілету *Miletos* 106 за 86 р. до Р.Х. як βασιλεύς Μιθραδάτης – цар Мітрідат. У мілетському каталозі рік царя Мітрідата оточують роки Аполлона; це частково стосується й каталогу Ольвії.

2. Значним досягненням у дослідженні властивостей каталогу IPE I² 201 стала розробка матричної моделі. Її виняткове значення складається у тому, що весь каталог був представлений єдиною взаємозалежною системою, зміна одного параметру призводить до зміни всієї системи. *Наслідком застосування матричної моделі, яка ґрунтується на фундаментальних властивостях простішої математичної конструкції – матриці – стало різке підвищення точності та надійності хронологічних розвідок*. Опис властивостей цієї моделі читач знайде в монографії 2014 р. (Николаєв, 2014: 23–32). *На жаль, зауваження В.П. Яйленко щодо матричної моделі свідчать, що він зовсім не орієнтується у цьому питанні (я утримуюсь від викладення розгорнутого коментаря, бо він буде мати очевидний образливий характер для мого опонента)*. Апогей методологічної омани дослідника сконцентрований у його тезі: «Как видно, у ольвийской эпиграфики и нет особой нужды в матричной модели Н.И. Николаева – она достигает достаточных результатов в исследовании Каталога своими традиционными инструментами» (Яйленко, 2023: 144).

3. Потребує відповіді зауваження В.П. Яйленко щодо відсутності у каталозі IPE I² 201 відомих жерців-епонімів Анаксимена, Герогейтона та Ленея (Яйленко, 2023: 142). Зазначаю, що В.П. Яйленко в статті 2023 р., нарешті, виключив із цього переліку явно спекулятивну інформацію щодо жерців Фрасибула та Евбіота Аристонова, про яких згадував раніше (Яйленко, 2017). Це, безперечно, є реакцією дослідника на моє зауваження про те, що ці історичні особи були, відповідно, жерцями Діоніса (посвята IPE I² 166) та

¹⁶ Аналогічну інформацію утримує декрет *IScM* I 54 середини I ст. до Р.Х. із західнопонтійського міста Істрії, на честь Аристагора, сина Апатурія, який до того три рази поспіль виконував посаду епоніма. «І коли через три роки через скупчення варварів, що володіють країною, громадяни знову шукали жерця Аполлона Лікаря, він (Аристагор), хоча і стиснутий у власних засобах до життя, надав розпоряджатися собою і, прийшовши до Екклезії (Народні збори), прийняв той самий вінець бога (ἀνέλαβεν τὸν αὐτὸν στέφανον τοῦ θεοῦ)».

богів Самофракійських (посвята *IPE I²* 191) та не мають відношення до жерців Аполлона. Повертаючись до буцімто відсутності в каталозі імен Анаксимена, Герогейтона та Ленея запрошую мого опонента ознайомитися з розгорнутою відповіддю на це зауваження, що їй надано в моїй монографії (Николаев, 2014: 19). До речі, повний алгоритм дослідження та синхронізації каталогу, також наведено в моїй монографії 2014 р. «Просопография Ольвии Понтийской V в. до н.э. – I в. н.э.». Ця монографія викладена у вільний доступ¹⁷ майже 8 років тому, її переглянуло майже 2000 науковців¹⁸. Але, у своїй статті 2023 р. В.П. Яйленко зазначив, що монографія 2014 р. для нього є недоступною (*sic*). Я інтерпретую це різко негативно; В.П. Яйленко не знайомий із моїми дослідженнями, викладеними у монографії 2014 р., а керується лише монографією 2008 р., яка утримує початкові ідеї та не позбавлена «дитячої хвороби»¹⁹. То, про що ми сперечаємося?

4. У своїй статті В.П. Яйленко справедливо зазначає, що спеціалістів по Ольвії майже не залишилося та, водночас рекомендує мені зайнятися побудовою «...давно необхідного свода личных имён Ольвии...»²⁰. Але, ще у 2014 р. я дійшов висновку, що *подальше ведення розпочатого видатною дослідницею Т.Н. Книпович (Книпович, 1956) переліку імен ольвіополітів недоцільне, оскільки є нічим іншим, як простим абетковим переліком громадян* (Николаев, 2014: 100). Я є прихильником *якісно іншого узагальнення цієї інформації – побудови фрагментів родовідних гілок, родової (просопографічної) ідентифікації певних історичних осіб, згадуваних у лапідарній, магічній, керамічній, нумізматичній епіграфіці та встановлення хронології їхньої активності на ґрунті синхронізованого епонімного каталогу*. Результати цього узагальнення наведені мною у статтях, також у першій (Николаев, 2008), другій (Николаев, 2014) та третій (Николаев, 2022) монографії. Вони потребують продовження та удосконалення, зокрема, в найбільш складній частині інтерпретацій нумізматичних скорочень та монограм. Що стосується зауваження В.П. Яйленко про те, «...ежели (М.І. Николаев – М.Н.) сделает такой свод, навсегда впишет свое имя в науку о Северном Причерноморье», вважаю, що дослідник запізнівся із таким побажанням; *без хибної скромності, зазначу, що я вже вписав своє ім'я в науку про Північне Причорномор'я побудувавши хронологічну основу історії Ольвії IV–I ст. до Р.Х. – синхронізацію епонімного каталогу*. Також побажання В.П. Яйленко «...хоть на минуту представить себе, что его (М.І. Николаева – М.Н.) гипотеза об эпонимах IV–I вв. до н.э. ошибочна» є несвоєчасним. Я роками сумнівався, але поступово долав сумніви; наразі маю багаторазовий успіх – єдиний критерій істини – оскільки протягом десятиліття дістаю підтвердження розробленої мною хронологічної системи²¹. При цьому, В.П. Яйленко за сорок років не додав ні одного нового аргументу до своїх побудов. Зі свого боку, закликаю д.і.н, проф. В.П. Яйленко якомога скоріше розібратися із алгоритмом дослідження та синхронізації каталогу *IPE I²* 201 (хоча цей алгоритм і не має відношення до філології, але є доволі простим та наглядним). Також закликаю мого опонента до здійснення акту наукової мужності – прийнятті діахронного характеру каталогу *IPE I²* 201, що супроводжується лавиною підтверджувальних фактів; це дійсно дозволить вписати ім'я В.П. Яйленко в науку про Північне Причорномор'я.

Мною були розглянуті не всі зауваження В.П. Яйленка; я мав на меті розглянути лише головні та ігнорував ті, що виникли у мого опонента на ґрунті хибних уявлень або недостатньої обізнаності щодо моїх досліджень. Наприклад, посвята Діогена Тієві не має ніякого стосунку до отримання хронологічного реперу; коментар В.П. Яйленко щодо

¹⁷ <https://www.academia.edu/2771459>

¹⁸ Одночасно у вільний доступ було викладено і мою докторську дисертацію (<https://www.academia.edu/30636558>), яка містить різновид алгоритму синхронізації епонімного каталогу Ольвії.

¹⁹ Із промови Марка Цукерберга: «Ідеї ніколи не приходять у готовому, завершеному вигляді».

²⁰ Що стосується рекомендації В.П. Яйленко (Яйленко, 2023: 145) відносно залучення О.В. Белоусова до спільної праці по побудові каталогу особистих імен Ольвії, зауважу, що *при всій моїй особистій повазі до цього вченого-філолога, наші наукові шляхи не мають спільних дотиків*.

²¹ Цитата з монографії (Николаев, 2014: 12): «...одна из важнейших задач книги состояла в том, чтобы описать алгоритм синхронизации Каталога как простой стандартный процесс, лишенный поисков и сомнений, ошибок и колебаний, т.е. отсечь «научную кухню», продолжавшуюся многие годы».

застосування хронологічних діапазонів та відсутності репера, також свідчить, що дослідник ще не ознайомився з відповідними матеріалами тощо.

Висновки. З 2017 р. триває дискусія поміж мною та В.П. Яйленко: чи залишиться у науковому обігу значно спотворене уявлення про історію, просопографію, хронологію ольвійського поліса та Північного Причорномор'я загалом упродовж майже 300 років (що його запропонував 40 років тому В.П. Яйленко), чи буде прийнята об'єктивна історія Ольвії близько 392–92 рр. до Р.Х., побудована із застосуванням відновленого літочислення Ольвії. Протистояння полягає у подоланні альтернативи в інтерпретації каталогу громадян *IPE I² 201* Ольвії: чи то перелік городян Ольвії кінця III ст. до Р.Х. (за В.П. Яйленко), чи то календар Ольвії – каталог епонімів IV–I ст. до Р.Х. (за М.І. Ніколаєвим). *Проблема інтерпретації каталогу знаходиться поза сферою філології та цілком вирішується із застосуванням сучасних (ненадскладних!) методів системного аналізу та математичного моделювання.* Водночас із публікацією статті В.П. Яйленко 2023 р. виявилися нові обставини у нашому науковому протистоянні. Оponent користується моєю монографією 2008 р. де викладені лише початкові ідеї щодо відновлення календаря Ольвії. Спеціальні системні дослідження властивостей каталогу та повний алгоритм синхронізації ольвійського календаря (об'ємом майже 100 сторінок) наведений в книзі I моєї монографії 2014 р. «Просопография Ольвии Понтийской V в. до н.э. — I в. н.э.» (<https://www.academia.edu/2771459>). Ця монографія викладена у вільний доступ вісім років тому; її переглянуло майже 2000 науковців. Але, у своїй статті 2023 р. В.П. Яйленко зауважив, що монографія 2014 р. для нього є недоступною, також ясно показав, що не ознайомився ні з алгоритмом системних досліджень каталогу, ні з результатами цих досліджень. То про що ми сперечаємося?

Критерій, який застосовує В.П. Яйленко аби розрізнити синхронний та діахронний каталоги виявився хибним. Отже, у цих нотатках я обґрунтував, зокрема, *vicis* спільних ознак діахронного характеру каталогів Ольвії *IPE I² 201* та Мілету *Miletos 103–110*. Закликаю мого опонента чи перебороти ці ознаки, чи прийняти нарешті, що каталог *IPE I² 201* є календарем Ольвії.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Книпович Т. Н. Население Ольвии в VI – I вв. до н.э. *Ольвия и Нижнее Побужье в античную эпоху* / Под ред. В.Ф. Гайдукевича. М. ; Л. : Изд-во Акад. наук СССР, 1956. С. 119-153.

Нечитало В. В. Каталог античных монет Ольвии. VI в. до н.э. III в. н.э.: каталог. Київ, 2000. 91 с.

Николаев Н. И. Политическая и культовая элита Ольвии IV – I вв. до н.э.: научное монографическое издание. Николаев: ЧП Шамрай, 2008. 262 с.

Николаев Н. И. Просопография Ольвии Понтийской V в. до н. э.– I в. н. э.: (монография в двух книгах). К., 2014.

Николаев, Н.И. О преобразовании ономастического материала в полноценный исторический источник (на примере нового магического опистографа из Ольвии). *Scripta Antiqua*. 2019. № 8. С. 276–308.

Николаев, Н.И. Просопографическая реконструкция сокращенных и фрагментированных имен исторических лиц (на примере Ольвии). *Емінак: наук. щоквартальник*. 2019а. № 1 (25). С. 149-157.

Ніколаєв М. І. Деякі спільні принципи формування епонімних списків Мілета та Ольвії. *Гілея : науковий вісник*. 2012. Вип. 60. С. 299–304.

Ніколаєв М. І. Про графічну реконструкцію епонімного календаря Ольвії IV–I ст. до н.е. *Гілея : науковий вісник*. 2012а. Вип. 61. С. 211–216.

Ніколаєв, М. І. Хронологія Північного Причорномор'я IV–I ст. до Р. Х. Ізмаїл, 2022. 288 с.

Орлик, В. М. Новый тип ольвийской медной монеты времен Митридата Евпатора. *Stratum Plus*. 2021. № 6. С. 87–92.

Яйленко, В. П. История и эпиграфика Ольвии, Херсонеса, Боспора VII в. до н. э. –VII в. н. э. СПб.: Нестор-История. 2017. 980 с.

Яйленко, В. П. Текстология, палеография, историческая ретроспектива новоизданного позднеэллинистического наговора из Ольвии. *Проблемы истории, филологии, культуры*. 2023. № 3 (81). С. 129–162.

Dana M., Dana D., Nikolaev M. Trois textes sur plomb d’Olbia du Pont : nouvelles formules de malédiction, recouplements prosopographiques et aspects économiques. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. 2024. 228 p.

Sherk R. The eponymous officials of Greek cities: II. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*. № 84. 1990. P. 231–295.

REFERENCES

Dana M., Dana D., Nikolaev M. (2024). Trois textes sur plomb d’Olbia du Pont : nouvelles formules de malédiction, recouplements prosopographiques et aspects économiques. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* (In print). [In French].

Jajlenko, V. P. (2017). Istorija i jepigrafika Ol'vii, Hersonesa, Bospora VII v. do n. je. –VII v. n. je. [A History and Epigraphy of Olbia, Chersonesus and Bosphorus VII Century BC – VII Century AD]. SPb. Nestor-Istorija. 980 p. [In Russian].

Jajlenko, V. P. (2023). *Tekstologiya, paleografiya, istoricheskaya retrospektiva novoizdannogo pozdneellinisticheskogo nagovora iz Olvii* [Text Criticism, Paleography, Historical Perspective of the New Published Late Hellenistic Curse Inscription from Olbia Pontica]. *Problemy istorii, filologii, kul'tury* [Journal of Historical, Philological and Cultural Studies]. №3 (81). P. 129–162. [In Russian].

Knipovich T. N. (1956). *Naselenie Olvii v VI – I vv. do n.e.* [The population of Olbia in the VI - I centuries BC]// *Olviya i Nizhnee Pobuzhe v antichnyuyu epokhu* [Olbia and Lower Suburbia in the antique epoch] / Pod red. V.F. Gaidukevicha. 119–153. [in Russian].

Nechitajlo V. V. (2000). *Katalog antichnykh monet Ol'vii. VI v. do n.je. – III v. n.je. : katalog* [Catalogue of antique coins of Olbia. VI century BC – III century AD]. Kyiv. [in Russian].

Nikolaev, N. I. (2014). *Prosopografija Ol'vii Pontijskoj V v. do n. je. - I v. n. je.* [Prosopography of Olbia Pontica V cent. BC- I cent. A. D.]. Kyiv: [In Russian].

Nikolaev, N. I. (2008) *Politicheskaja i kul'tovaja jelita Ol'vii IV – I vv. do n.je.: nauchnoe monograficheskoe izdanie* [Political and cult elite of Olbia IV – I century. BC: scientific monographic publication]. g. Nikolaev. Shamraj. 262 c. [In Russian].

Nikolaev, N. I. (2019). *O preobrazovanii onomasticheskogo materiala v polnotsennyj istoricheskij istochnik (na primere novogo magicheskogo opistografa iz Ol'vii)* [On the transformation of onomastic material into a full-fl edged historical source (on the example of a new magical opistograph from Olbia)]. *Scripta Antiqua*. 8, 276–308 [In Russian].

Nikolaev, N. I. (2019a). *Prosopograficheskaya rekonstruktsiya sokrashchennikh i fragmentirovannikh imen istoricheskikh lits (na primere Olvii)* [Prosopographical Reconstruction of the Reduced and Fragmented Names of Historical Persons (on the Example of Olbia)]//Eminak. 1 (25). P.149–157. [In Russian].

Nikolayev Mykola I. (2012). *Deiaki spilni pryntsy py formuvannia eponimnykh spyskiv Mileta ta Olvii* [Some general principles of formation of eponymous lists of Miletus and Olbia]. *Gileya*. 60, 299–304. [In Ukrainian].

Nikolayev Mykola I. (2012a). *Pro grafichnu rekonstrukchiy eponimnogo kalendaria Olvii IV–I st. do n.e.* [About the graphic reconstruction of the eponymous calendar of Olbia IV–I centuries. B.C.]. *Gileya*. 61, 211–216. [In Ukrainian].

Nikolayev, M. I. (2022). *Khronolohiya Pivnichnoho Prychornomor'ya IV–I st. do R. Kh.* [Chronology of the Northern Black Sea region in the 4th – 1st centuries BC. Selected works]. Izmayil. 2022. 288 s. [In Ukrainian].

Orlyk, V.M. (2021). *Novii tip olviiskoi mednoi moneti vremen Mitridata Yevpatora* [The New Type of the Olbian Copper Coin from the Time of Mithridates Eupator]. *Stratum Plus*. 6. P. 87–92. [In Russian].

**Scientific Bulletin of the Izmil State University of Humanities.
Section Historical Sciences. Issue 65**

Sherk R. (1990). The eponymous officials of Greek cities: II // *Zeitschrift fur Papyrologie und Epigraphik*. 84. 231–295. [In English].

СКОРОЧЕННЯ

CIRB – Corpus Inscriptionum Regni Bosporani

IOlb – Надписи Ольвіи. М.- Л. 1968.

IPE I² – Latishev, B. *Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae*. Petropolis, 1885–1916.

IScM – Pippidi, Dionisie M. *Inscriptiones Daciae et Scythiae Minoris antiquae. Series altera: Inscriptiones Scythiae Minoris graecae et latinae*. Vol. 1. *Inscriptiones Histriae et vicinia*. Bucharest 1983.

Miletos – McCabe, Donald F. *Miletos Inscriptions. Texts and List*. «The Princeton Project on the Inscriptions of Anatolia», The Institute for Advanced Study, Princeton (1984). Packard Humanities Institute CD №6, 1991.

SEC – Supplementum epigraphicum Graecum.

АНОТАЦІЯ

Розпочався новий етап наукового протистояння щодо інтерпретації ольвійського каталогу IPE I² 201. Протистояння полягає у подоланні альтернативи: чи є цей каталог списком громадян Ольвії кінця III ст. до Р.Х. (за В.П. Яйленко), чи календарем Ольвії – каталогом епонімів, що охоплює 390–90 рр. до Р.Х. (за М.І. Ніколаєвим). Проблема інтерпретації каталогу виходить за межі філології та може бути цілком вирішена за допомогою сучасних методів системного аналізу та математичного моделювання. Водночас із публікацією статті В.П. Яйленка у 2023 році в нашому науковому протистоянні з'явилися нові обставини. Мій опонент використовує мою монографію 2008 року, де викладено лише початкові ідеї досліджень. Спеціальні системні дослідження властивостей каталогу IPE I² 201, а також повний алгоритм синхронізації ольвійського календаря (обсягом майже 100 сторінок) наведені в книзі I моєї монографії «Просопографія Ольвії Понтійської V ст. до н. е. – I ст. н. е.», що вийшла друком у 2014 р. (див.: <https://www.academia.edu/2771459>); рецензентами її стали відомі науковці – А. Аврам, О. Габелко. Монографія була викладена у вільний доступ на початку 2017 року, її переглянули майже 2000 науковців. Але у своїй статті 2023 р. В.П. Яйленко зазначив, що ця монографія для нього є недоступною. Коментар дослідника до матричної моделі каталогу свідчить, що він не ознайомився ні з алгоритмом системних досліджень каталогу, ні з результатами цих досліджень. То про що ж ми сперечаємося?

У цих нотатках я показав, що критерій, який застосовує В.П. Яйленко, аби розрізняти синхронний та діахронний каталоги є хибним. Також я обґрунтував, зокрема, вісім спільних ознак діахронного характеру каталогів Ольвії IPE I² 201 та Мілету Miletos 103–110. Закликаю мого опонента чи перебороти ці ознаки, чи прийняти, нарешті, що каталог IPE I² 201 є календарем Ольвії.

Ключові слова: *Ольвія, Мілет, написи, каталог, епоніми, хронологія, системний аналіз.*